

פרשת יתרו

המצוות בפרשה

וקטור ונסויד והשתחוויה, עבר על לא יהיה
לך. ונסויד וזורק דבר אחד הוא, ומתחייב
בזריקה כמו בנסויד:

כז. שלא לעשות פסל:

שלא נעשה צלמים שיעבדו, אפלו לא עבדם
העושה אותם, העשיה לבד אסורה, להרחיק
המכשול. ואין הפרש בין שיעשה בידו או
יצוה לעשות. שנאמר (שמות כ ד) לא תעשה
לך פסל וכל תמונה. והמצוה לעשותה הוא
הגורם העשיה, זהו דעת הרמב"ם ז"ל.
(סהמ"צ ל"ת ד) ודעת הרמב"ן ז"ל (שם)
שאין האזהרה בכאן, אלא שלא יעשה
צלמים על דעת לעבדם. גם כתב, שאין לנו
למנות לאו זה מן המקרא הזה, כי לא יזהיר
בזה הכתוב רק באסור עבודה זרה שהוא
במיתה, ובעשיית צלמים, כל זמן שלא עבדם
אינו חייב בדבר אלא מלקות. והוא ז"ל כתב,
שכל פסוק זה דלא יהיה לך נחשב ללאו
אחד, יזהיר שלא נודה האלהות לזלתו בין
שיקבלנו לאלה, כלומר שיאמר לו אלי
אתה, או שישתחוה לו, או יעבדנו באחת
מארבע עבודות אסרות, או בעבודתו
המיוחדת לו. אבל המניעה בעשיית הצלמים
וקיומם, כתב הוא דנפקא לן מפסוק (ויקרא
יט ד) דאל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה
לא תעשו לכם. ותמה אני על הרמב"ם ז"ל
שכתב שאין הפרש בין שיעשה בידו או יצוה
לעשותם, שהרי מצוה משלם הוא, וקיימא לן
משלם פטור:

כח. שלא להשתחוות לעבודה זרה:

שלא להשתחוות לעבודה זרה, וע"ז היא כל
שעבוד זולתי האל ברוך הוא, שנאמר (שמות
כ ה) לא תשתחוה להם ולא תעבדם. ואין

כה. מצות האמנה במציאות השם:

להאמין שיש לעולם אלה אחד, שהמציא כל
הנמצא ומכחו וחפצו היה כל מה שהוא
ושהיה ושהיה לעדי עד, וכי הוא הוציאנו
מארץ מצרים ונתן לנו את התורה. שנאמר
בתחלת נתינת התורה (שמות כ ב) אנכי ה'
אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים וגו'.
ופרושו כאלו אמר תדעו ותאמינו שיש
לעולם אלה, כי מלת אנכי תורה על
המציאות. ונאמר אמר אשר הוצאתיך וכי
לומר, שלא יפתה לבבכם לקחת עגן
צאתכם מעבדות מצרים ומכות המצרים
בדרך מקרה, אלא תדעו שאנכי הוא
שהוצאתי אתכם בחפץ ובהשגחה, כמו
שהבטיח לאבותינו אברהם יצחק ויעקב:

כו. שלא נאמין באלה בלתי ה' לבדו:

שלא נאמין אלהים זולתי השם יתברך
לבדו, שנאמר (שמות כ ג) לא יהיה לך
אלהים אחרים על פני, ופרושו, לא תאמין
אלה אחר זולתי. וכתב הרמב"ן ז"ל (שם)
לא תמצא לעולם שיאמר הכתוב אלהים
אחרים רק על האמנת הלב, אבל על העשיה
לא יאמר לעולם לא תעשה אלהים אחרים,
כי לא תפל בלשון עשיה אחרים. ויפה דקדק
ז"ל (קהלת י יב) דברי פי חכם חן. וזאת
המצוה היא העקר הגדול שבתורה, שהכל
תלוי עליו, כמו שאמרו ז"ל (ספרי במדבר טו
כב) כל המודה בעבודה זרה, כאלו כפר בכל
התורה כלה. ואחד המקבל באלה לשום דבר
זולתי השם לבדו, או העובד אותו דבר כדרך
עבודתו, כלומר כדרך שעובדין אותו
המאמינים בו, או אפלו שלא כדרך עבודתו,
אם יעבדנו בארבע עבודות ידעות שהן זבוה

פְּרוּשׁ הַפְּתוּב לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה עַל מְנַת לַעֲבוֹד
שְׁנִלְמַד מִמֶּנּוּ שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה לְבַד, שֶׁלֹּא לְכֹנֶנֶת
עֲבוֹדָה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֲסוּר, שֶׁהָרִי בְּמָקוֹם אַחֵר
נֹאמֵר בַּתּוֹרָה (שֵׁם לַד יֵד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה
לְאֵל אַחֵר, שֶׁאֲסָרָה הַהִשְׁתַּחֲוָה לְבַד בְּשׁוּם
צַד. וְאֲמַנְסָם סִמַּךְ אֵלֶיהָ וְלֹא תַעֲבֹדִם לּוֹמֵר,
שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה הִיא אַחַת מִדְּרָכֵי הָעֲבוֹדָה.
וְלִמְדֵנוּ מִכָּאן עִם סִיּוּעַ כְּתוּבִים אַחֵרִים שֶׁדִּ'
עֲבוֹדוֹת הֵם שֶׁהִקְפִּידָה הַתּוֹרָה בָּהֶם בְּכָל
עֲבוֹדָה זֶרָה שֶׁבְּעוֹלָם, וְאִפְלוּ אִין דֶּרֶךְ
עֲבוֹדָתָהּ בְּכָךְ:

כט. שֶׁלֹּא לַעֲבוֹד ע"ז בְּמָה שֶׁדִּרְכָּה לְהַעֲבֹד:

שֶׁלֹּא נַעֲבוֹד שׁוּם עֲבוֹדָה זֶרָה בְּעוֹלָם בְּדִבְרֵים
שֶׁדִּרְכָּה שֶׁעוֹבְדִים אוֹתָהּ הַמֵּאֲמִינִים בָּהּ.
וְאֵעִי"פ שֶׁאִין עֲבוֹדָתָהּ בְּאַחַת מֵאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת
שֶׁאֲמַרְנוּ לְמַעֲלָה, מִכִּינּוֹן שֶׁעֲבָדָהּ בְּמָה שֶׁדִּרְכָּה
לְהַעֲבֹד חֲזָב. וְאֵעִי"פ שֶׁעֲבוֹדָתָהּ דֶּרֶךְ בְּזִיווֹן,
כְּגוֹן הַפּוֹעֵר לַפְּעוֹר, וְזוֹרֵק אָבֹן לְמַרְקוּלִיס,
וּמַעֲבִיר זֶרְעוֹ לְכַמוֹשׁ, שֶׁנֹּאמַר (שְׁמוֹת ז ה)
וְלֹא תַעֲבֹדִם, כְּלוֹמֵר בְּמָה שֶׁדִּרְכָּן לְהַעֲבֹד,
אִיזוֹ עֲבוֹדָה שֶׁתִּהְיֶה:

ל. שֶׁלֹּא לַשְּׁבַע לְשׂוּא:

שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע לְבִטְלָה, שֶׁנֹּאמַר (שְׁמוֹת כ ז) לֹא
תִּשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׂוּא.
וְעִנְיָן הַבִּטְלָה בְּאַרְבַּעָה צְדָדִין:
כְּגוֹן (שְׁבוּעוֹת כט, א) שֶׁנִּשְׁבַּע עַל דְּבַר יְדוּעַ
שֶׁאִינוּ כֵּן, כְּגוֹן עַל עֲמוּד שֶׁל שִׁישׁ שֶׁהוּא שֶׁל
זָהָב, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה,

הַצַּד הַשְּׁנִי, כְּגוֹן (ירוּשְׁלַמִי שְׁבוּעוֹת פ"ג ה"ח)
שֶׁנִּשְׁבַּע עַל הַיְדוּעַ שֶׁהוּא כֵּן, כְּגוֹן עַל הָאָבֹן
שֶׁהוּא אָבֹן וְעַל הָעֵץ שֶׁהוּא עֵץ, וְכָל פִּיּוּצָא בּוֹ.
הַצַּד הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁנִּשְׁבַּע לְבִטְלָה מִצָּנָה זוֹ, אוֹ
מִצָּנָה שֶׁחִיבֵנוּ הַשֵּׁם, יִתְבָּרַךְ בָּהּ, שֶׁגַּם זֶה

לְבִטְלָה לְגַמְרֵי הוּא שֶׁאִין בְּיָדוֹ לַשְּׁבַע עַל מָה
שֶׁכָּבַר חִיבוֹ הָאֵל, וְכַמִּי שֶׁנִּשְׁבַּע בְּדִבְרֵי יְדוּעַ
שֶׁאִינוּ כֵּן הוּא.

הַצַּד הָרְבִיעִי, שֶׁנִּשְׁבַּע לַעֲשׂוֹת דְּבַר שֶׁאִין בּוֹ
כֹּחַ לַעֲשׂוֹתוֹ, כְּגוֹן (שְׁבוּעוֹת כה א) שֶׁלֹּא יִישׁן
שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים, אוֹ שֶׁלֹּא יֵאָכֵל שְׁבַעַה
יָמִים רְצוּפִים, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה:

לא. מִצְוֹת קְדוּשׁ שֶׁבַת בְּדִבְרֵים:

לְדַבֵּר דְּבָרִים בְּיוֹם שֶׁבַת בְּכַנְיֻסְתּוֹ וְכֵן
בִּיצִיאָתוֹ, שֶׁיִּהְיֶה בְּהוֹן זָכַר גְּדֻלַּת הַיּוֹם
וּמַעֲלָתוֹ וְהַבְּדֻלָּתוֹ לְשַׁבַּח מִשְׁאֵר הַיָּמִים
שֶׁלִּפְנֵינוּ וְאַחֲרֵינוּ, שֶׁנֹּאמַר (שְׁמוֹת כ ח) זָכוֹר
אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ, כְּלוֹמֵר, זָכְרֵהוּ זָכַר
קִדְּשָׁה וְגִדְּלָהּ. וּבִפְרוּשׁ אֲמַרְנוּ לָנוּ חֲכָמֵינוּ
(פְּסוּחִים קי, א) שֶׁדִּבְרֵים אֵלּוּ מְצִינִים אֲנִי
לְאַמְרָן עַל הַיִּי, שֶׁכֵּן בָּא הַפְּרוּשׁ זָכְרֵהוּ עַל
הַיִּי. וְהַעֲנִין הוּא שְׁנוֹתֵינוּ בְּכּוֹס יַיִן רַבְעִית חֵי
אוֹ מְזוּוג אוֹ יוֹתֵר מִרַבְעִית אֲבָל (שֵׁם קח, ב)
לֹא פְחוֹת מִזֶּה, וְהַמְזִיגָה יְדַעָה (שְׁבַת עז, א)
שֶׁהִיא עַל חֶלֶק אֶחָד שֶׁל יַיִן חֵי וְטוֹב וְשִׁלְשָׁה
חֶלְקֵי מַיִם, וּמְבָרְכִין עָלָיו קְדוּשַׁת שֶׁבַת, כְּמוֹ
שֶׁיְדוּעַ הַנוֹסַח בֵּין הַיְהוּדִים. וְכֵן בִּיצִיאַת
שֶׁבַת גַּם כֵּן מְבָרְכִין עַל הַיִּי לְכַבוֹד הַיּוֹם,
וְאוֹתָהּ בְּרַכָּה שֶׁל מוֹצָאֵי שֶׁבַת נִקְרָאת
(בְּרַכּוֹת נב, א) הַבְּדֻלָּה:

לב. שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשֶׁבַת:

שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת אֲנַחְנוּ וְלֹא
נְנִיחַ לַעֲשׂוֹת לְבְנֵינוּ וְעַבְדֵינוּ וּבְהִמּוֹתֵינוּ,
שֶׁנֹּאמַר (שְׁמוֹת כ י) לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה
וְגו'.

לג. מִצְוֹת פִּיּוּד אֵב וְאֵם:

לְכַבֵּד הָאָב וְהָאֵם, שֶׁנֹּאמַר (שְׁמוֹת כ יב) כְּבֹד
אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ וְגו'. וּבֵּא הַפְּרוּשׁ

(קדושין לא, ב) אי זהו כבוד, מאכיל ומשקה
מלביש ומכסה ומוציא:

לד. שלא להרג נקי:

שלא להרג נפש, שנאמר (שמות כ יג) לא
תרצח:

לה. שלא לגלות ערות אשת איש:

שלא לבא על אשת איש, שנאמר (שמות כ
יב) לא תנאף. ובא הפרוש שלשון נאוף סתם
משמע באשת איש, כמו שאמרו ז"ל (רש"י
עה"ת שם) אין נאוף אלא באשת איש. ונכפל
זה הלאו בסדר אחרי מות שכתוב שם
בפרוש (ויקרא יח כ) ואל אשת עמיתך וכו':

לו. שלא לגנוב נפש מישראל:

שלא לגנוב נפש מישראל, שנאמר (שמות כ
יג) לא תגנוב, ובא הפרוש שבגנוב נפשות
הכתוב מדבר (סנהדרין פו, א):

לז. שלא להעיד בשקר:

שלא להעיד עדות שקר, שנאמר (שמות כ יג)
לא תענה ברעך עד שקר, ונכפלה במקום
אחר בלאו אחר עד שוא:

לח. שלא לחמד:

שלא להעלות במחשבתנו לעשות תחבולה,
לקחת לנו מה שהוא לזולתנו מאחינו,
שנאמר (שמות כ יד) לא תחמד בית רעך
וגו'. וכבר הוכיחו ז"ל (מכילתא יתרו)
מפסוק אחר דכתיב (דברים ז כה) לא תחמד
וגו' ולקחת לך. שאסור לאו דלא תחמד אינו
נגמר עד שיעשה בו מעשה. ואפלו נתן
הדמים לחבירו על החפץ, עובר גם כן על
לאו דלא תחמד, שאין לאו דלא תחמד
נתקן בנתינת הדמים כל זמן שדרך הכרח
לקחו ממנו, כן הוא הפרוש האמתי
לרבותינו ז"ל:

לט. שלא לעשות צורת אדם אפלו לנוי:

שלא לעשות צורת אדם משום דבר, הן
ממתכות הן מעץ ואבן וזלתם, ואפלו לנוי,
שנאמר (שמות כ כ) לא תעשון אתי, ודרשו
ז"ל (ר"ה כד ב) לא תעשון אותי, כלומר לא
תעשון דמיון אותה צורה דהינו גוף אדם
שכתבתי עליה בתורתך (בראשית א כו)
נעשה אדם בצלמנו, והפונה בכתוב מצד
השכל שנתן בו. ומה שאמרו בצלמנו על חלק
השכל שבאדם, מפני שהשכל כלו הוא בו
ברוך הוא, אבל אין שום דמיון אחר בינו
ברוך הוא ובין שום ברירה (שקדם ענינו)
מנבראיו חלילה. ולא דלא תעשה לך פסל
שלא נעשה שום צורה שתעבד. וזה הלאו
מיחד לצורת אדם שלא נעשה אותו כלל
אפלו לנוי, וזה להרחיק עבודה זרה:

מ. שלא לבנות אבני גזית:

שלא נבנה מזבח אבנים שיגע בהן ברזל.
שנאמר (שמות כ כב) לא תבנה אתהן גזית,
פרוש גזית (רמב"ן שם) הוא כשפסליו מן
האבן בכלי ברזל. ואם נבנה באבני גזית,
פסול:

מא. שלא לפסע על המזבח:

שלא לעלות על המזבח במדרגות כדי שלא
יעשה פסיעות גסות בעלותו, שנאמר (שמות
כ כג) ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא
תגלה ערותך עליו. אלא כשהוא עולה שם
מהלך בנחת וביראה, עקב בצד גודל, וכן
נאמר במקלתא (יתרו שם):